

بایسته‌های

سیاست خارجی متوازن

یادداشتی ازمصطفی‌اعلانی

در ماه‌های گذشته موضوع مهم «سیاست خارجی متوازن» در برخی محافل سیاسی مورد بحث قرار گرفته است. این بحث به‌ویژه به علت طرح موضوع و اتهام همکاری‌های مشترک جمهوری اسلامی ایران با روسیه در جنگ اوکراین و همراهی چین و روسیه با اعراب خلیج فارس در موضوع تمامیت ارضی و همچنین گستاخی‌های برخی کشورها نسبت به ایران شدت گرفته است.

صفحه ۳

سرمقاله

جهاد سازندگی، جهاد کلامی جهاد وعده‌درمانی

سیدمصطفی هاشمی طباطبائی

در اینکه تشکیل جهاد سازندگی در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی امری مستحسن و مؤثر بوده است، تردیدی نمی‌توان داشت. قبل از رسمی‌شدن گروه‌های خودجوش در اقصانقاط، کار جهادی را شروع کرده بودند و پس از رسمی‌شدن به آن پیوستند و چنین شد که نیروی عظیمی یکباره در سراسر کشور با اخلاص و تحت تأثیر روح انقلاب آزاد و به خدمت مشغول شد. اخلاص و بی‌معا بودن جهادگران نقطه قوت آنان بود و به‌همین دلیل به دنبال خودنمایی و فضل‌فروشی و پرداختن به کارهای تشدنی برنیامدند و نوعاً به کارهای ساده روی زمین مانده روی آوردند. به یاد دارم که پس از حمله بعثی‌ها به فرودگاه مهرآباد، صبح روز بعد جهادگران ساک در دست در مقابل در دفتر مرکزی جهاد سازندگی آماده رفتن به جبهه‌ها بودند و چنین شد که سنگسازان بی‌سنکگر از دل جهاد سازندگی در جبهه‌ها، کمال‌جان‌فشان‌ی را به عمل آوردند. اینان بدون کلام و صرفاً با عمل صالح خود نام جهاد سازندگی را پرآوازه کردند. به‌تدریج کار اجرایی جهاد سازندگی به ادای کلام گذشت و برخی چنان پای در جهاد کلامی گذاشتند که گویی خبر از عالم غیب دارند و این نیز ادامه دارد و به‌تدریج جهاد کلامی‌که به کائنات نیز دست‌اندازی می‌کرد، جای خود را به جهاد وعده و وعید داد؛ وعده‌هایی که بر هر عقل سلیمی عدم امکان وجودی آن واضح و صریح بود. بگذریم از وعده‌های انتخاباتی که هرگز به دلیل ماهیت آن نتوانسته و نمی‌تواند محقق شود و مردم هم نوعاً به این وعده‌ها عادت کرده و از کنار آن می‌گذرند؛ اما هرگاه وعده‌ها همراه با نمونه عینی ظاهر شود و لباس حرکت جهادی و قرارگاهی به همراه نمونه عینی آورده شود و تحقق آن ناممکن باشد، سرمایه اجتماعی ناچیز باقی‌مانده را ریشه‌کن می‌کند.

ماجرا از این‌قرار است که در مراسمی در حضور ریاست‌جمهوری، وزیر صمت و شهردار تهران، از مبارزه با ازدیاد مصرف بنزین و آلودگی هوای تهران و مبارزه با آن سخن گفتند و برای اثبات نظرات خود از یک دستگاه اتومبیل برقی که گویا صددرصد طراحی و ساخت آن در ایران صورت گرفته، پرده‌برداری کردند.

تا آنجا که انعکاس پیدا کرده، وزیر صمت گفته‌اند که امسال صد هزار اتومبیل برقی تولید می‌شود و طبق آنچه در روزنامه همشهری ذکر شده، شهردار تهران هم گفته‌اند که تا پایان سال ۵۰ هزار دستگاه اتومبیل برقی، دو هزار دستگاه اتوبوس برقی و ۲۰۰ هزار موتورسیکلت برقی در تهران تردد خواهد کرد و تعداد پنج هزار جایگاه شارژ برقی خودرو تأسیس خواهد شد. به قول معروف ما مرده و ششما زنده، در فروردین ۱۴۰۳ خواهیم دید که چه اتفاقی روی داده است؛ اما اینجا می‌خواهیم کمی به تحلیل موضوع بپردازیم.

۱- آیا اتومبیل ارائه‌شده مراحل تست معمول و پروتکل جهانی را انجام داده است؟
۲- آیا تولیدکنندگان قطعات برای تولید انبوه اتومبیل آمادگی دارند و قطعات ساخته‌شده از مراحل تست عملیاتی گذشته است؟

۳- ساخت نمونه یک خودرو با ساخت انبوه و در خط تولید تفاوت کامل دارد. آیا تولید انبوه این اتومبیل طراحی شده است؟
۴- آیا پلنفرم طراحی‌شده مخصوص اتومبیل برقی است یا یکی از پلنفرم‌های موجود اتومبیل‌های بنزینی به این کار اختصاص داده شده است؟

۵- خط تولید طراحی‌شده آیا برای صد هزار دستگاه در سال طراحی شده یا آنکه برای ظرفیت اقتصادی طراحی شده و آیا این خط اکنون آماده به کار است که یک‌ساله صد هزار اتومبیل تولید کند.

۶- آیا اتومبیل یادشده تست جاده را طی کرده است؟ چه مدت و در کدام؟

۷- آیا اتومبیل طراحی‌شده با اتومبیل‌های تولیدی شرکت‌های خارجی مانند تسلا مقایسه شده است و برتری‌ها و کمبودهای آن معلوم شده است.

اگر قدرت هر اتومبیل ۵۰ کیلووات باشد و روزانه پنج کیلومتر کار کند، برای صد هزار اتومبیل روزانه یک میلیون کیلووات ساعت یا هزار مگاوات معادل تولید یک نیروگاه بزرگ برق لازم است. با کمبود برق فعلی چگونه این برق تأمین می‌شود. به‌علاوه نیروگاه مفروض احتمالاً سوخت فسیلی مصرف خواهد کرد؛ بنابراین صرفه‌جویی در سوخت نخواهیم داشت.

۸- اگر ایستگاه‌های شارژ را در تهران تأمین کنیم (اینکه کجا و چگونه و با چه سرمایه‌ای، بماند) آیا این اتومبیل‌ها نباید از تهران خارج شوند؛ یا اتومبیل‌ها فقط تهرانی می‌شوند.

۹- گیریم هم برق و هم ایستگاه‌های شارژ تأمین شود. هنگامی که سالانه یک میلیون اتومبیل ایرانی برمصرف به ۱۵ میلیون اتومبیل موجود و احیاناً فرسوده فعلی اضافه می‌شود و وزارت صمت برای تعدیل قیمت در بسازار، اتومبیل خارجی بنزین‌سوز از خارج وارد می‌کند، آن صد هزار اتومبیل برقی تخیلی در تلطیف هوای تهران چه تأثیری دارند؟

ادامه در صفحه ۱۱

پنجشنبه ۲ شهریور ۱۴۰۲ • ۷ صفر ۱۴۴۵ • ۲۴ آگوست ۲۰۲۳ • سال بیست‌ویکم • شماره ۴۶۲۳ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰ تومان

در «شرق» امروز می‌خوانید: باز یافت چگونه می‌تواند چین را مهار کند؟ گفت‌وگوی «شرق» با دانشجوی دانشگاه تهران که مورد ضرب‌وشتم حراست قرار گرفته بود و **یادداشت‌هایی از** صالح نقره‌کار، سیامک قاجارقیونلو، حسن افراخته

ابراهیم گلستان، نویسنده و روشنفکر معاصر

دور از وطن درگذشت

مرداد ماه آخر گلستان

با یادداشت‌هایی از:

سیروس علی‌نژاد

شاهرخ نویسرکانی

شاپور بهیان

ابراهیم گلستان

عمر به کمال

محمود دولت‌آبادی

وقتی کودکی بودم در کلاس دوم-سوم دبستان مسعود سعید ده دولت‌آباد، بعد از پایان بهره عصر کلاس غالباً می‌رفتم برای زنانی که مرد خانواده‌شان (همسر، فرزند، برادر) برای کار به سفر رفته بود، نامه بنویسم. یادم هست نامه را که می‌نوشتم دعای پشت سر یکی دو عبارت بیش نبود، یکی آن بود که «پیر شوی پسرم» و دیگری اینکه «عمر به کمال داشته باشی!» نخستین دعا برایم خوشایند نبود چون می‌دیدم پیرمرد-پیرزنانی را که بسیار دردمند از کنار می‌گذشتند و طول کشید تا بفهمم معنای مخالفش آن است که «چوان مرگ نشوی». اما «عمر به کمال» را درک می‌کردم و برایم خوشایند بود اگرچه در معنای ساده آن یعنی در نیمه‌راه عمر زمین نخوری. جالب اینکه در سالیان اخیر هر وقت ابراهیم گلستان را دیده یا به او اندیشیده بودم همان دعای عمر به کمال در ذهنم تداعی می‌شد، زیرا در نظر من گلستان تجسم چنان معنایی بود. گلستان عمر به کمال داشت. هم به معنای دریافت کودگانه من، هم در معنای باروربودن عمر در همه عرصه‌هایی که او در هنر آزموده و پیروز بوده بود. چنانچه پیش‌ترها به آن پرداخته‌ام خاصه در باب داستان‌پردازی و تئرنویسی آن‌هم در دوره‌ای که زبان نوشتار -دست‌کم در نوشتن داستان- می‌رفت که مغلوب زبان پیش‌بافتاده کوچه‌بازار بشود. پس اکنون چیزی بر افزون ندارم جز اینکه بگویم شخصاً ابراهیم گلستان را دوست می‌داشتم ورای همه تنگ‌نظری‌ها که هیچ و هیچ‌گاه پسند من نبوده است.

یادش گرامی.

و ادبیات ما درخشیدند و تأثیراتی انکارنشدنی بر جریان فرهنگی ایران گذاشتند و بی‌شک، گلستان یکی از آنها بود. صراحت کلام و اندیشه، جدال‌های قلمی و شفاهی، از خصال گلستان بود؛ اما جدا از فرَش فروتنی بسیار داشت در کارش، که نوشتن بود و ساخت فیلم که هم‌زمان قواعد نو آن را نیز ساخته بود. او به تأثیر روشنفکران و آثارشان بر جامعه ایران چندان اعتقادی نداشت؛ اما بر این باور بود که «به جز بلاغ» وظیفه‌ای بر دوش اصحاب قلم نیست تا شاید اتفاقاتی پیش آید و این افکار خرده‌خرده رسوب کند. به تعبیر گلستان، نویسنده باید در هر اوضاع، کار خودش را بکند و تا جان دارد به این کار ادامه دهد و جز این راه دیگری ندارد و «خست است اگر متفکری بخواهد فکر را برای خودش نگه دارد حتی اگر کسی حرف او را بر ندارد». گلستان باور داشت که «شرایط برای کارکردن و نوشتن سخت است و در این احوال، حرف‌زدن مکافات دارد». ابراهیم گلستان دوگانه‌ای می‌سازد از «آدمی که دارد قصه می‌گوید» و «نویسنده قصه‌گوی نوشته» و معتقد است «آدمی که توی قصه من هست، من جناب ابراهیم گلستان نیست. ابراهیم گلستان این آدم را ساخته؛ برای اینکه یک چیزی می‌خواست به‌گوید».

گزارش تیرت یک را در صفحه ۵ بخوانید

وزیر ارتباطات در پاسخ به «شرق» و با اشاره به اینکه در آمد فروش فیلترشکن‌ها نصیب چه کسانی می‌شود

جرم‌انگاری نشده

نهادهای انتظامی پاسخ بدهند

شرق: جلسه هیئت دولت، روزگذشته به ریاست سیدابراهیم رئیسی برگزار شد. وزرا و اعضای کابینه با ارائه گزارش‌هایی به تشریح عملکرد و اقدامات صورت‌گرفته در حوزه کاری خود پرداختند. پس از جلسه هیئت وزیران، برخی اعضای کابینه با حضور در جمع خبرنگاران به سوالات آنها پاسخ دادند...

صفحه ۲

خیلی دور خیلی نزدیک

شمارش معکوس برای نخستین مأموریت فضایی به فرماندهی فضانوردی ایرانی‌تبار

سریبچی از دستور رئیس جمهور در ممنوعیت صید ترال

ترال‌داران منتظر دستور حمله به دریای عمان هستند

پیش فروش خودرو با قیمت مجهول

خریداران را به اعتراض کشاند

بازیچه خودروسازان

پرسپولیس دوباره طعنه‌زد و اعتراض کرد

تهران؛ شهر بدون تماشاگر

نگاره

برای ۲۰ سالگی «شرق»

با «شرق» بزرگ شدم

مجتبی رحمانیان

یادداشت

سرمایه اجتماعی

مهدی شیرزاد

این روزها در محافل سیاسی اصلاح‌طلبان عبارت «سرمایه اجتماعی» را زیاد می‌شنویم. سرمایه اجتماعی چندان دغدغه اصولگرایان نیست؛ چون چندان به مردم باور ندارند. رای آنها را مهم نمی‌شمرند. خود را وامدار آنها نمی‌دانند. بودن یک انتخابات حداقلی برای خالی‌نبودن ویترین سیاست و در حد نمایشی از دموکراسی را کافی می‌دانند؛ اما برای اصلاح‌طلبان، سرمایه اجتماعی مهم است و ترجیح‌بند هر گفتاری درباره انتخابات است. اصلاح‌طلبان مخالف شرکت در انتخابات مدعی‌اند که حضور اصلاح‌طلبان در انتخابات، ته‌مانده سرمایه اجتماعی این جریان سیاسی را از بین می‌برد. مدعی‌اند که مواضع اصلاح‌طلبان در همراهی با مطالبات جامعه پس از جنبش زن، زندگی، آزادی، سرمایه اجتماعی این جریان را افزایش داده است و رغبت جامعه به ایشان بیشتر شده است. این مدعاها، هیچ‌کدام سنجیده و آزمون نشده‌اند. پرسش این یادداشت این است که اساساً سرمایه اجتماعی چیست؟ و چه مؤلفه‌هایی دارد؟ و چگونه می‌توان سرمایه اجتماعی یک نیروی سیاسی را سنجید؟

محمد فاضلی، جامعه‌شناس، در قسمت سیزدهم پادکست دغدغه ایران، به تفصیل درباره این مفهوم توضیح داده است و من در این یادداشت وامدار توضیحات او هستم. او در چند قسمت پادکست دغدغه ایران در تبیین «دام‌های اجتماعی» به مفهوم سرمایه اجتماعی و پس از آن «اعتماد» می‌رسد؛ اما تمرکز این یادداشت صرفاً بر مفهوم مهم «سرمایه اجتماعی» است. پیش از ورود به بحث، لازم است ملاحظه درخور توجهی را با خوانندگان محترم به میان بگذاریم.

«یک حکومت خوب، نه‌تنها درخواست‌های شهروندان‌شان را مورد توجه قرار می‌دهد (یعنی پاسخ‌گوست)؛ بلکه اقدامات مؤثری نیز برای برآوردن این درخواست‌ها انجام می‌دهد (یعنی کارآمد است). رای‌دادن برای انتخاب مجلسی از نمایندگان، در یک انتخابات، توأم با نمایندگی واقعی جامعه و همراه با آزادی و انصاف، خیلی خوب است؛ اما اگر این مجلس نتواند تصمیمات باکیفیتی اتخاذ کند، به نحوی که اجراشدنی نباشند یا اگر کنترل خود برای دستسگاه اجرائی را از دست بدهد، این دموکراسی به درد نمی‌خورد».

جملات فوق، از رابرت پاتنام یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان معاصر علم سیاست است که به نظر می‌رسد شباهت زیادی به گفتار امروز برخی اصلاح‌طلبان دارد. فرقی گفتار او با اصلاح‌طلبان این است که در اینجا حتی فرض نمایندگی واقعی جامعه و انتخابات همراه با آزادی و انصاف نیز زیر سؤال است. کلیات و کارآمدی مجلس هم که جای خود دارد. مسئله اصلی پاتنام این است که «برای ایجاد نهادهای نمایندگی قوی، مسئول و کارآمد چه شرایطی لازم است؟».

ادامه در صفحه ۱۱

شیمیا بهره‌مند: ابراهیم گلستان، داستان‌نویس، از پیشگامان موج نو در سینما و از چهره‌های میرز روشنفکری معاصر ایران، آخرین روز مردادماه در خانه خود در بریتانیا درگذشت. گلستان در طول یک سده‌و‌اندی زندگی خود، عرصه‌های مختلف هنر و فرهنگ و سیاست را تجربه کرد و در فیلم‌سازی و مستندسازی و داستان‌نویسی پیشرو و صاحب‌سبک بود.

نثر گلستان را با سعدی قیاس کردند و داستان‌های او را بدیل فارسی همبگویی دانستند؛ اما ابراهیم گلستان بیش از اینها بود. جایگاه گلستان در ادبیات داستانی و جریان روشنفکری ما -با اینکه به تأثیر قاطع این جریان در ایران چندان باوری نداشت- به واسطه حضوری پررنگ در سیاست و نشریات حزب توده و دست‌آخر انتقاداتش از این حزب و نیز تئرنویسی خاص او و سبک فیلم‌سازی‌اش، بی‌تردید منحصربه‌فرد و تکرارنشدنی است. گلستان از فضای سوت‌وکوری سخن می‌گفت که در همان روزگار فعالیتش در ایران امکان باگرفتن جریان روشنفکری را در ایران محال می‌نمود و البته در همان دوران، بودند بعضی نفرت‌ا که در هنر

یادداشت

کار به دست کاردان

ترانه یلدا

معمار و شهرساز

هفته گذشته خبری درباره تخریب یک مسجد میراثی در محله میراثی سنکلیج تهران ذهن دوستداران تهران قدیم را برآشف‌ت. مسجد، مدرسه و آب‌انبار معیرالممالک سنکلیج، محله قدیمی تهران موقوفه مربوط به دوره قاجار، با شماره ۲۶۸۷ در سال ۱۳۷۹ به ثبت ملی رسیده بود. این مسجد توسط دوستعلی‌خان نظام‌الدوله، خزانه‌دار و داماد ناصرالدین شاه احداث شده و مردم محله هم به آن دلبستگی داشتند. بنا زیر نظر سازمان اوقاف بوده و در سال‌های اخیر در اختیار حوزه علمیه مروی قرار گرفته است. از زمان این واگذاری در مسجد به روی اهالی محل بسته شده و تعمیرات به اصطلاح «مرمتی»، به دور از چشم مردم به تخریب کالبدی بنای تاریخی انجامیده است. طبق شواهد محلی و عکس‌هایی که از روی بام‌های مجاور گرفته و منتشر شده، رواق‌های ستون‌دار دو طرف حیاط کاملاً تخریب، در و پنجره حجره‌ها جمع‌آوری شده و بنای مسجد عملاً با یک عملیات تخریب تعمدی گسترده در حال ویرانی است. اگرچه به نظر برخی، از جمله من، تخریب از روی ناکاردانی صورت گرفته و قصدی برای تخریب کامل بنای مسجد و مدرسه در میان نبوده، اما گفته شد که تخریب موقوفه توسط متولیان اوقاف، تحریف وقف است و خیانت در امانت واقف! دکتر اسکندر مختاری، رئیس

^[1] گلستان در طول یک سده‌و‌اندی زندگی خود، عرصه‌های مختلف هنر و فرهنگ و سیاست را تجربه کرد و در فیلم‌سازی و مستندسازی و داستان‌نویسی پیشرو و صاحب‌سبک بود